

PENGÄRNA I SJÖN

Det svenska yrkesfisket kostar svenska skattebetalare över 600 miljoner kronor om året. Frågan är hur det här fisket fortsatt kan vara tillåtet, när det tömmer haven, skadar miljön och ger så marginellt tillbaka – bortsett de miljoner som ett fåtal fiskarfamiljer kan håva in via systemet?

TEXT MARCUS LUNDBLAD-JOONS ILLUSTRATION FREDRIK TJERNSTRÖM

Det storskaliga fisket i Östersjön drar in cirka 30 miljoner kronor om året i skatteintäkter, vilket är mindre än en tiondel av vad det kostar staten i form av subventioner och utgifter.

TVÅ VÅNINGAR UPP i en av alla de plåtförstärkta byggnader som rests intill Fiskebäcks hamn gnäller Anton Paulrud på hyresvärden. En glasdörr som vetter ut mot

hamnområdet är inte helt tät, vilket får det piskande regnet och den hårda vårvinden utanför att vina över den spartanskt inredda kontorslokalen.

– Det är otroligt enerverande, säger Anton Paulrud.

Han är en kortklippt kedjesnusande hallänning i 50-årsåldern, som bossar över det svenska pelagiska fisket – det vill säga det yrkesfiske som sker på arter som lever i den fria vattenmassan, framför allt sill, strömming, skarp-sill och makrill – och som i huvudsak fångas av gigantiska trålare.

Det är ingen tillfällighet att Paulrud och den organisation han företräder – SPFPÖ, Swedish Pelagic Federation Producers Organisation – har sitt huvudsäte här. Fiskeläget i Fiskebäck är Sveriges största, och det fåtal familjer som äger majoriteten av landets största båtar tillika fiskekvoter har alla sin hem i närheten.

Bara ett par kvarter upp från hamnen bor flera ur fiskarfamiljerna Bryngeld, Ahlström och Claesson. Åt sydväst ligger Donsö, hemmahamn åt familjen Backmans och Janssons jättetrålare Clipperton. Med sina 63 meter tillhör den de längsta i Sverige.

Alla de här fiskarsläktena, där familjegrenar går in och ut ur varandra, äger via sina båtar fiskerättigheter värda någonstans mellan 50 och 100 miljoner kronor vardera om året. Mest dominant är familjen Johansson, med överhuvudet Börje i toppen. De återfinns på idylliska Rörö en något längre båtresa norröver i den göteborgska skärgården. Under den senaste femårsperioden om-sätter familjen Johansson via aktiebolaget Astrid Fiske årligen i snitt en halv miljard kronor.

– Jag har sagt till hyresvärden tusen gånger att åtgärda dörren, säger Anton Paulrud, skakar på huvudet och blickar ut över hamnen där dagens oväder fått de mindre kräftbåtarna att stanna kvar i land.

Oväsendet som läcker in från den otäta dörren är ändå ingenting mot den kritikstorm som under senare tid har tilltagit i styrka gentemot Anton Paul-

**EN ENSKILD
YRKESFISKARES
FÖRSÄLJNING AV
SIN KVOT UPPGICK
TILL ÖVER 80 MIL-
JONER KRONOR
– FÖR EN RESURS
SOM ALLTSÅ HADE
DELATS UT AV
STATEN.**

rud och hans flotta med yrkesfiskare.

I journalistiska gräv, vittnesmål från småskaliga kustnära fiskare och samhällsanalyser från forskarstödda miljöorganisationer, ifrågasätts nu det storskaliga pelagiska fisket allt mer – och då framför allt det som utförs i miljöhotade Östersjön.

Angreppspunkterna är otaliga. Men huvudfrågan är hur kan det vara tillåtet att fortsatt tråla så hårt i ett så pass skört hav, där torsken är hotad, där sillbestånden minskar och där fisket ger så marginellt tillbaka – bortsett från det miljonregn som faller över de Göteborgska fiskefamiljerna.

FÖR ATT FÖRSTÅ varför det pelagiska svenska yrkesfisket ser ut som det gör i dag behöver man backa bandet till 2009. För de pelagiska yrkesfiskarna, som tidigare hade haft en gemensam kvot, infördes då från myndighetshåll det så kallade ITQ-systemet, som innebar individuella, överförbara kvoter.

Vid övergången till det nya systemet kom staten att dela ut kvoter för respektive pelagisk fiskart utifrån fiskebåtarnas fångstrapporteringshistorik. Hade fiskebåt X fiskat upp 10 procent av den sill som hade varit tillåten att tas upp från Bottenhavet åren innan, blev de nu tilldelade 10 procent av den totala kvoten för sill i Bottenhavet de kommande åren framåt.

Fiskeriverket, som 2011 blev en del av Havs- och vattenmyndigheten, hävdade vid införandet av ITQ-systemet att det skulle leda till både samhälls-ekonomiska vinster och bättre förutsättningar för ett hållbart fiske.

I systemet ingick att kvotandelarna kunde köpas och säljas. De som av olika anledningar ville sluta fiska kunde därmed sälja de andelar som de hade blivit tilldelade av staten till högstbjudande. Det här ledde till att den pelagiska flottan redan under övergångsåret minskade från 85 till 32 fartyg. Fiskerättigheterna, som ofta inkluderade fiskebåten på köpet, var i flera fall värda oerhörda summor. Det finns exempel på fall där en enskild yrkesfiskares försäljning av sin kvot uppgick till över 80 miljoner kronor – för en resurs som alltså hade delats ut av staten.

Det nya systemet ledde snart till en ägarkoncentration. I dag tillhör samtliga av landets tio största pelagiska ►

Sillbeståndet i Östersjön sjunker snabbt på grund av industrifisket. Sillen är födobas för många djur i och omkring Östersjön, så försvinner den förändras ekosystemet.

Fisk- & minkfoder

90 procent av sill-, strömmings- och skarpsillsfångsterna blir inte middagsmat, utan foder för husdjur, för den odlade laxindustrin och för minkuppfödning.

fartyg de göteborgska fiskefamiljerna, eller "kvotbaronerna" som vissa av dem kommit att kallas i Danmark där de även köpt in sig i det danska kvotsystemet. I Östersjön innehar Göteborgsfamiljerna cirka 85 procent av Sveriges totala fiskerättigheter – och drygt 65 procent av landningsvärdena.

Under samma tid har det kustnära småskaliga fisket fått det tuffare. I en rapport från Sveriges lantbruksuniversitet från häromåret, kallad "Det småskaliga kustfiskets förändrade förutsättningar och mervärden", står det att "dagens regelverk inte är anpassat till det småskaliga kustfisket och att ett stort antal yrkesfiskare fått ge vika när förvaltningen av fisket verkar gynna det storskaliga pelagiska fisket".

När jag frågar Anton Paulrud hur han ser på utvecklingen säger han till sitt försvar att de allt större båtarna är en konsekvens av "ett miljötänk" som utgår från att det är mer energieffektivt att vara ute med ett stort fartyg i stället för många mindre. Han anser inte att det är något anmärkningsvärt med att 90 procent av sill-, strömming- och skarpsillfångsterna blir till något med så lågt förädlingsvärde som foder – till husdjur, den odlade laxindustrin och minkuppfödning.

Det är en överlag belåten vd som möter upp. Han blir inte ens illa berörd när jag tar upp den granskning av det storskaliga pelagiska fisket som gjordes 2019 av PI-programmet *Kaliber*. I reportaget, som stöttade sig mot 100 kontroller utförda av danska Fiskeristyrelsen under tre fiskeperioder, slogs det fast att det svenska pelagiska yrkesfisket tagit upp drygt 50 procent mer skarpsill än vad de själva uppgivit, och drygt 50 procent mindre sill. Fusket betydde att man hade fiskat över sin skarpsillskvot, vilket i sin tur dolde hur det stod till med sillbeståndet. Det här var allvarligt. Fiskebåtarnas uppgifter ligger nämligen till grund för de råd som Internationella havsforskningsrådet, ICES, ger till myndigheter och politiker om hur mycket fiske de anser att haven tål.

Nu förklarar Anton Paulrud det inträffade med ett lättsamt resonemang om att magarna på sillarna spricker när de färdas under lång tid på trålarna.

– Maginnehållet på en sill utgör 17 procent, så när magarna spricker försvinner 17 procent av sillen ut i vattnet.

Det han säger gör mig inte klokare och får mig framför allt inte att förstå varför inte skarpsillen, som är en nära släkting till sillen, spricker på samma sätt. Dessutom var det drygt 50 procent fel i rapporterna, inte 17 procent.

Vidare försvarar Paulrud ägarkoncentrationen i sin organisation med att

I ÖSTERSJÖN INNEHAR GÖTEBORGSFAMILJERNA CIRKA 85 PROCENT AV SVERIGES TOTALA FISKERÄTTIGHETER – OCH DRYGT 65 PROCENT AV LANDNINGSVÄRDENA

de stora vinsterna i de göteborgska familjefiskebolagen skapar skattepengar.

– Det pelagiska fisket genererar höga värden till samhället och har gjort så sedan introduktionen av det pelagiska systemet för mer än tio år sedan, säger han bestämt.

Men stämmer det han säger? Är det inte snarare så att det svenska yrkesfisket – med en total årsomsättning på cirka 1 miljard, vilket utgör knappt 0,0002 procent av Sveriges BNP – är en pyttebransch?

NÄR ITQ-SYSTEMET hade varit i gång i tio år satte sig Konrad Stralka, verkställande ledamot för den forskarstödda organisationen Baltic Waters 2030, ned med nationalekono-

ANTAL TON FISK SOM KOMMER ATT TAS UPP UR ÖSTERSJÖN 2022

Sill, Bottniska viken	111 345
Sill, Riga	47 697
Sill, västra	788
Sill, centrala	53 653
Torsk, västra	489
Torsk, östra	595
Rödspätta	9 050
Skarpsill	251 943

Totalt 475 560 ton

Det motsvarar:	
47	Eiffeltorn (10 100 ton)
11 889	Boeing 737 (40 ton)
237 780	SUV:ar (2 ton)
6 340 800	Människor (75 kilo)

men Stefan Fölster och marinekologen Per Larsson. Tillsammans tittade trion just på vad det svenska samhället vinner respektive förlorar på det storskaliga pelagiska fisket som pågår i Östersjön.

Siffran de kom fram till var att fisket i slutänden ledde till cirka 30 miljoner i skatteintäkter – vilket inte ens var en tiondel av vad det kostade i form av de subventioner och utgifter som det vålar staten. I den här samhällsanalysen, som också blev till ett debattinlägg i *Dagens Nyheter* med rubriken "Vinst för samhället att stoppa storskaliga Östersjöfisket", skrev de att statens kostnader för det storskaliga fisket till och med var avsevärt större än hela det förädlingsvärde som hade skapas utifrån detsamma.

Dessutom lade man till en brasklapp: "Även om statens kostnader för Östersjöfisket vore 50 procent över- eller underskattade, så skulle det inte ändra på slutsatsen att skattebetalarna har betydligt större nettokostnader än det förädlingsvärde som det storskaliga Östersjöfisket skapar."

Jesper Stage, professor i nationalekonomi vid Luleå tekniska universitet, och som också utvärderat fiskefrågor för Världshandelsorganisationen WTO, bekräftar slutsatsen i Stralkas, Fölsters och Larssons analys.

– Det går alltid att diskutera detaljer i sådana här kalkyler, och jag skulle kanske inte landa i exakt samma siffror. Men på det hela taget tror jag att deras slutsatser stämmer överens med den allmänna bilden bland akademiska nationalekonomer som studerar fiskefrågor.

Stage fortsätter:

– Jag tror inte att någon akademisk nationalekonom skulle hävda att yrkesfisket är samhällsekonomiskt lönsamt, eller att det innebär en vinst för statskassan, i stort sett oavsett hur du räknar. Det går fortfarande att hitta enskilda delfisken som har bättre lönsamhet, men helhetsbilden är genomgående ganska dystert och har varit det länge.

KONRAD STRALKA, en man i 50-årsåldern med gråsprängt kort hår, gick in i Baltic Waters 2030 efter att länge ha arbetat som ekonom inom den norska oljeindustrin.

– Jag gick från plattform till plankton, säger han när han tar emot vid organisationens lokaler i ett sekelskifteshus vid Stockholms universitet.

– Jag blev trött på att försvara varför jag jobbade med det jag gjorde.

Bland det första som Stralka fann

"JAG TROR INTE ATT NÅGON AKADEMISK NATIONAL-EKONOM SKULLE HÄVDA ATT YRKEFISKET ÄR SAMHÄLLSEKONOMISKT LÖNSAMT."

– JESPER STAGE, professor i nationalekonomi vid Luleå tekniska universitet.

anmärkningsvärt när han gick lite djupare in i yrkesfiskevärlden, var grundpremisen för ITQ-systemet.

– Här har staten bara gett bort en resurs. Det är svårt att se det hända på andra områden. Det är ju inte så att jag skulle kunna ringa till en myndighet och säga: "Hej, jag heter Konrad, jag har bott ute i naturen hela mitt liv och nu skulle jag vilja ha ett par hektar skog". Jag skulle inte heller kunna starta upp en gruva utan att betala koncessioner till staten. Fisket är så vitt jag vet den enda naturnäring som är helt befriad från att betala några som helst licenser.

När han satte sig in i fisket ytterligare insåg han saker som att det på Gotland år 1990 fanns 270 småskaliga yrkesfiskare – en siffra som i dag sjunkit till ett tiotal aktiva fiskare. Det var en extrem nedgång. Hur hade det blivit så – och varför tycktes Sverige premiera

de storskaliga yrkesfiskarna framför de småskaliga?

Vid samma tid som Stralka, Larsson och Fölster tog fram sin samhällsanalys över industrifisket, träffade Stralka på företrädare för olika partier. I och med att det hade gått tio år sedan ITQ-systemet introducerades i Sverige, frågade han sig nu om systemet skulle utvärderas hos Havs- och vattenmyndigheten.

– Jag tyckte att det fanns en del rimliga frågor att ställa i en sådan utvärdering. Har systemet uppfyllt de mål som som vi trodde att det skulle göra? Har bevarandet av fisket blivit det vi trodde att det skulle bli? Har skattebetalarna tjänat på det här? När vi återkopplade några veckor senare nåddes vi bara av informationen att en av de här politikerna som jag hade träffat sa att den hade talat med Havs och vattenmyndigheten, som i sin tur hade sagt att de inte ville ge någon mer kommentar än att deras intention var att rulla vidare med det nya kvotsystemet i tio år till.

Stralka berättar att han bara satt och gapade när han fick beskedet.

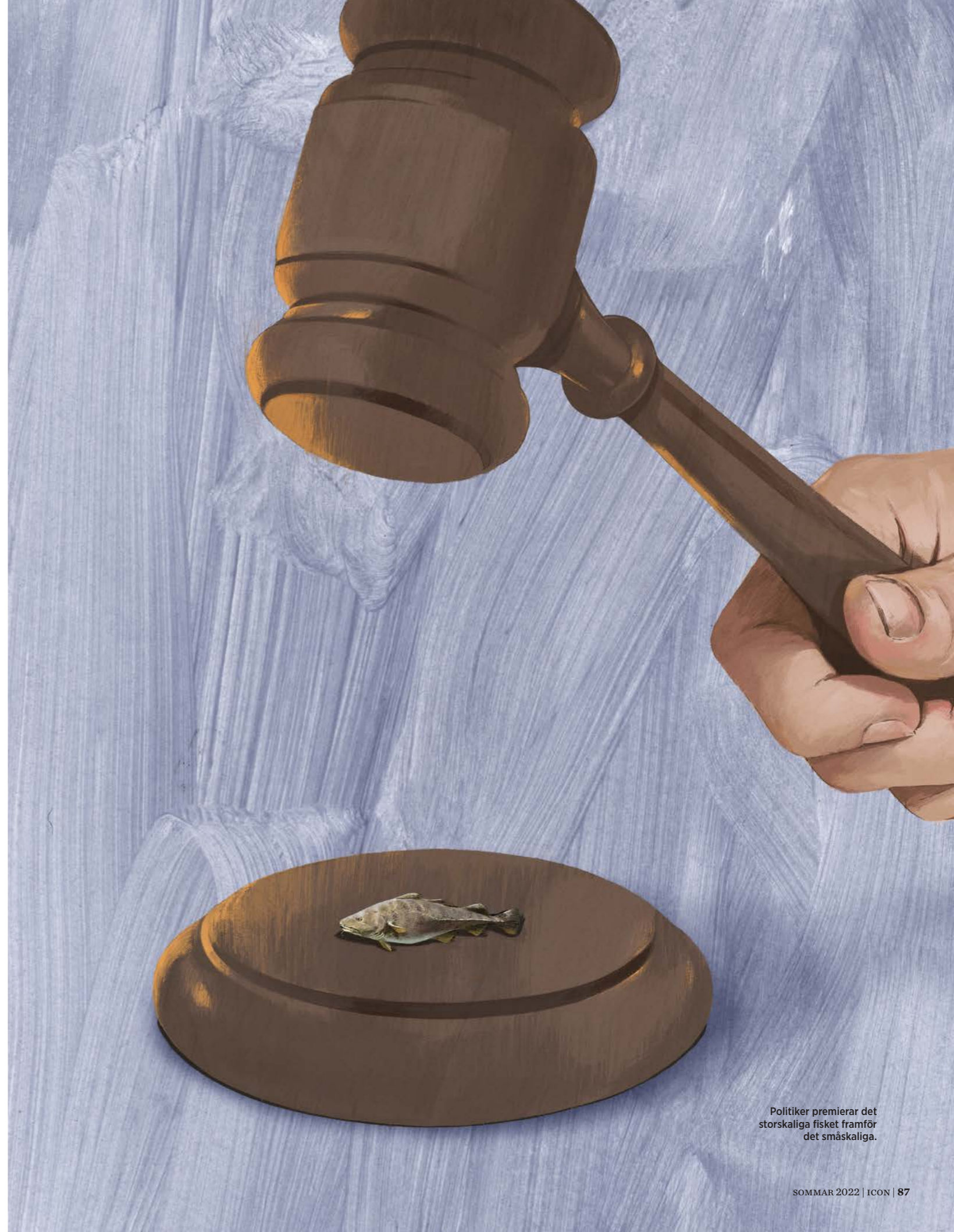
– Jag vet inte hur det blivit så här och varför man under så lång tid tagit politiska beslut i yrkesfiskets favör. Men jag antar det är något slags nationalromantisk bild av Sverige som fiskenation som spökar?

MARKUS LUNDGREN ÄR chef för Region Väst hos Sveriges Sportfiske- och Fiskevårdsförbund, med kontor i Göteborg. Han menar att en del av svaret på Konrad Stralkas fråga stavas Reine Johansson.

Johansson, som gick bort härom året, var socialdemokrat och satt under flera decennier på många stolar när det kom till fiskefrågor.

– Ingen har gjort mer för det svenska yrkesfisket än Reine Johansson, säger Lundgren, och drar en lång utläggning om Johanssons betydelse för den svenska fiskeflottan.

Från 1980-talet chefade Reine Johansson över Sveriges Fiskares Riksförbund, det fackliga förbundet för ►

Politiker premierar det storskaliga fisket framför det småskaliga.

1 MILJARD KRONOR

Det svenska yrkesfisket omsätter cirka 1 miljard kronor om året. Totalt arbetar cirka 400 personer i den svenska pelagiska fiskeflottan. Störst av de svenska yrkesfiskeföretagen är Röröfamiljen Johanssons Astrid Fiske AB, med en omsättning på cirka 500 miljoner om året. De svenska yrkesfiskarna på den här nivån omsätter dock mer än siffrorna i sina svenska huvudbolag, då de också har köpt fiskekvoter utanför de svenska vatten. Huvuddelen av familjen Johanssons verksamhet finns exempelvis i Danmark, och företagets fiske är inte beroende av Östersjön utan bedrivs i huvudsak i Nordsjön och Nordatlanten. Det finns ingen statistik över vare sig antalet småskaliga kustfiskare eller deras totala omsättning. Men det finns en tydlig tendens som visar på en utveckling mot färre men större båtar, då antalet fiskelicenser i Sverige från 2015 till i dag har minskat med 25 procent, enligt siffror från Havs- och vattenmyndigheten.

yrkesfiskare som sedan 2015 är uppdelad i flera grenar, däribland Swedish Pelagic Federation Producer Organisation (SPFPO), det som Anton Paulrud i dag styr från Fiskebäckens hamn.

Johansson var en skicklig lobbyist och i mitten av 1990-talet hade han en minst sagt central roll i fiskepolitiken, som då hade tre aktörer: Fiskeriverket, Sveriges Fiskares Riksförbund och Jordbruksdepartementet.

– Det har gått ett rykte i många år som jag först nyligen har fått bekräftat för mig, nämligen att Reine var så ofta på Fiskeriverket – där hans paradgren var att skälla ut handläggare och mellanchefer och sätta skräck i dem – att han fick ett eget skrivbord där.

Fiskeriverket hävdade utåt att de följde forskningen och att de återkommande försökte begränsa fiskekvoterna, inte minst för torskfisket i Östersjön. Reine Johansson å sin sida, ska generellt ha tyckt att forskarnas rapporter var överdrivna. Så för att få gehör för fiskeflottans åsikter använde han alla till buds stående medel. I Peter Lövgrens uppmärksammade dokumentärfilm *Den sista torsken* från 2001 redogjorde svenska EU-politiker för hur Reine Johansson hade försökt påverka genom att bland annat flyga ned en låda färska havskräftor till Bryssel.

Även om Reine Johansson var ansvarig för hela det svenska yrkesfisket, och hans efterträdare Anton Paulrud bara har hand om det pelagiska, hävdar Lundgren att det har levt kvar en viss kultur inom skräet.

– Har politiker och myndigheter överskridit forskarnas rekommendationer och i decennier satt för höga kvoter bara för att man tycker att det är så kul att göra så? Eller vet politikerna så mycket bättre än forskarna? Nej – givetvis har man gjort så för att det har funnits lobbyarbete från yrkesfisket om högre kvoter. Det är klart att det är så, det vet ju alla. Det är kortsiktiga ekonomiska vinstintressen som har styrt yrkesfisket i alla decennier, säger han och fortsätter:

– I 30–40 år har yrkesfiskarna sagt

att det finns hur mycket torsk som helst ute i Skagerrak, men att forskarna missar det. Det trots att bestånden har minskat.

Markus Lundgren är dock noga med att poängtera att det han just sagt gäller för det så kallade demersala fisket på bottenlevande fiskarter som torsk, kolja, vitling och gråsej.

Det storskaliga pelagiska fisket, menar Lundgren, har inte varit lika kritiska mot forskningen som inom det demersala.

– En anledning till det är antagligen för att bestånden på sill och skarpsill i alla fall har varit förhållandevis stora. Men då jämför vi med det demersala som har kollapsat helt – där landningsvärdena i dag till 90 procent består av råka och kräfta. Resten är utfiskat. Västerhavet här utanför Västkusten är i dag ett dött hav.

Han tystnar innan han fortsätter.

– Med det sagt är det så klart galet att politikerna fortsätter att tillåta det här pelagiska fisket i så stor skala och så kustnära i Östersjön och Bottenhavet, när det trots relativt stora bestånd ändå har skett en sådan tydlig nedgång.

SÅ, VEM STÅR då bakom de storskaligt yrkesfiskande Göteborgsfamiljerna mer än de själva? Det finns ett namn som dyker upp vad man än söker efter inom ämnet: Anders Svensson. Sedan 15 år tillbaka driver Svensson *Njord*, Sveriges största nyhetstidning om yrkesfiske.

Det finns knappt en fråga där Svensson inte försvarar yrkesfisket – och han har vid så många tillfällen beskyllt kritiker av yrkesfisket att man undrar om han inte egentligen står på pelagikernas lönelista.

Anders Svensson skrattar när frågan kommer upp under vår lunch på Jungman Janssons restaurang, näst intill Önnereds bryggas pittoreska fiskeläge där röda stugor med vita knutar radas upp längs kajen.

– Jag drar inte in mer än ett par tusingar om året på fiskesajten, säger

den pensionerade Svensson för att därefter förklara sitt intresse med att han är född och uppvuxen på Rörö och att hans mamma i dag bor granne med Anders Ryberg, delägare i Sveriges, tillika öns, näst största fiskefirma Rylö.

– Jag växte upp runt fisket och har alltid varit intresserad av det, vilket har fått mig att lära mig isländska och färöiska på kuppen.

Hur kommer det sig då att Svensson står bakom det storskaliga svenska yrkesfisket? Han, som enligt egen utsago varit medlem i så väl Socialistpartiet som aktiv i miljöörelsen. Han om någon borde väl vara kritisk till trålning i Östersjön och ett system som främst ser ut att gagna ett fåtal fiskefamiljer på Västkusten?

– Jag förstår hur allt ser ut att vara. Visst – alla i fiskelägena är släkt med varandra, men det går det ju inte att göra något åt. Det är också sant att de tjänar stora pengar. Är du delägare i en båt och också arbetar ombord – vilket de flesta av de här göteborgska yrkesfiskarna gör – så tjänar de flesta mellan en halv miljon och en miljon om året. Och visst, jag kan också tycka att de skulle betala en licensavgift mot att få fiska, säger han, och tar en tugga av dagens lunch – som räkar vara torsk.

Svensson förklarar vidare sin hållning med att han tittar på allt ”i en större skala”.

– Om vi tar Rörö som exempel, så är det den enda plats i dag där fisket är den dominanta näringen. Försvinner det storskaliga fisket så dör Rörö. Om man som jag tycker att skärgården måste överleva får fisket stå emot det miljömässiga. Eller, jag försöker att hålla båda bollarna i luften.

Så Östersjöns sillbestånd och miljö kan få offras för att västkustens skärgårdssamhällen ska få leva?

Svensson gillar inte frågan och höjer tonläget.

– Men sillen håller inte på att ta slut!

Anders Svensson verkar övertygad om att han har rätt och åsikterna går onekligen isär. Hur står det egentligen till med sillen i Östersjön?

INNE PÅ BALTIC WATERS 2030:s kontor hämtar Konrad Stralka två grafer.

– Titta här, säger han.

Den ena grafen visar en kurva över det drastiskt minskade torskbeståndet, till det att arten sedan 2019 har fått rött ljus i Världsnaturfondens fiskguide. Sedan tar han fram nästa graf, över sillbeståndet. Även om det rent siffermässigt rör sig om ett betydligt större bestånd, följer den fallande kurvan under de senaste åren torskens.

– Det är ren copy paste, och om man

backar till 1980-talet följer kurvorna

mer eller mindre exakt. Det är det här som är skrämmande. Sillen är födobas i Östersjön, vilket betyder att om den försvinner så förändras ekosystemet. Sillen äts av sjöfågel, säl och av rovfisk så som den lilla torskpopulation som ännu finns kvar – och som vi nu också försöker plantera ut fler av.

Han suckar.

– Utan sill blir det en död Östersjö. Och så får den här fiskeindustrin fortsätta att dammsuga upp tusentals ton. Stralka är också skeptisk till att så lite som 10 procent av av det storskaliga sillfisket går till humankonsumtion, medan resten går till något med så lågt förädlingsvärde som foder.

– Jag har lite svårt att förstå hur man kan försvara det utifrån alla kostnader, så väl i faktiska pengar som för miljön.

Pelagikernas vd Anton Paulrud säger att årets första månader visat på fantasiskt fiske – ”rekordår!” – men då inte för sillen, utan för skarpsillen.

Bestämt hävdar han att hans fiskeflotta inte är en del av problemet med överfiske.

– Vi följer bara vad forskarna säger. När de säger att vi nu kan vi fiska så här mycket fisk, då är frågan alltid för oss: hur ska vi fiska den så effektivt och miljövänligt som möjligt. Helst skulle vi såklart fiska mer än vad vi gör i dag. Sådan är målsättningen för alla som äger fiskerättigheter, de vill att de ska bli mer värda i framtiden, alltså att bestånden ska bli större.

Så du är inte orolig över sillbeståndet i Östersjön?

– Det är klart man är orolig. Men det jag är orolig för att vi har tre grader varmare i vattnet än normalt. Varför har vi det? Är det naturligt? Just nu är det lågt med sill men extremt mycket skarp-sill som tycker om den här värmen. Kommer vi att få den här svängningen tillbaka så att vi har mycket sill och mindre skarpsill igen?

Hur ser då de aktuella sillbestånden ut? Ulf Bergström, forskare vid Sveriges lantbruksuniversitetets akvatiska institution, SLU Aqua, menar att frågan ”inte är alldeles enkel”.

– Det finns i storleksordningen 1 miljon ton strömming/sill i Östersjön fortfarande, så den är långt ifrån slut. Men det har funnits mycket mera sill/strömming i Östersjön tidigare, så vi kan se en stor påverkan från fisket på beståndet.

Det som har hänt på sistone, förklarar Bergström, är framför allt att det har blivit ont om stora strömmingar, över 18–20 cm. Det har bland annat lett till att småskaliga, kustnära fiskare under det senaste året inte fått tillräckligt med strömming i rätt storlek för att hålla uppe den lokala norrländska surströmmingsproduktionen.

Det här, säger Bergström, hänger samman med att fisketrycket är högt.

– Fisket gör inget fel, det vill säga det är inte tal om olagligt fiske, utan det är ►

en konsekvens av att Havs- och vattenförvaltningen siktar på MSY, vilket står för maximal sustainable yield, vilket betyder ett maximalt hållbart uttag av biomassa. Då lönar det sig att fiska ganska hårt, eftersom tillväxttakten ökar när man gallrar i beståndet, precis som när man odlar morötter hemma i grönsakslandet.

Men av samma hårda fiske, fortsätter Bergström, finns det också anledning till oro.

– Det är inte bra när man fiskar bort de stora individerna i ett bestånd. Det kan påverka hela ekosystemet på oväntade sätt. Vi ser vissa tecken på såna ekosystemförändringar redan i dag, och det är viktigt att ta dessa tecken på allvar. Torsken är ett tydligt exempel på att det kan gå illa om man ignorerar sådana här förändringar. Strömningen och sillen är viktig både för ekosystemet och för människan, och jag hoppas att vi kan förvalta den resursen klokare än vi har förvaltats torsken.

UNDER VÅREN HAR Havs- och vattenmyndigheten, Hav, gått ut med att man vill ha ett trålningsförbud längs med Sveriges ostkust för fartyg större än 24 meter mellan fyra och tolv nautiska mil utanför kusten. Ett sådant förbud kan dock inte beslutas om nationellt, därför anser nu Hav att regeringen omgående bör initiera en process med Danmark och Finland för att upprätta ett vetenskapligt projekt där trålfisket begränsas.

Vad skulle ett totalförbud mot storskaligt pelagiskt fiske i Östersjön betyda för den svenska pelagiska flottan i förlängningen?

Anton Paulrud svarar blixtnabbt.

– Då skulle vi krascha. Eller, det skulle kanske bli sju-åtta större båtar kvar. Resten skulle gå omkull.

Östersjön är hjärtat i det svenska fisket. Ingen är därför så dum att den fiskar över kvoten, det vore att kapa av sina egna fötter. Men skulle samma förbud mot det storskaliga fisket kunna bli räddningen och en återgång till ett

mer levande småskaligt kustnära fiske i Östersjön?

Dick Tillberg är tveksam, helt enkelt för att det kan vara för sent. Han är en drygt 60-årig småskalig yrkesfiskare från Grisslehamn, som under tio års tid drog upp och fileade färsk, lokalt fångad torsk till ålandsfärjorna på Eckerölinjen.

När det blev torskfiskeförbud köpte han och hans kollega en filémaskin till strömning.

– Men den har vi inte haft mycket nytta av tyvärr. För några år sedan kunde vi under en tur få några hundra kilo strömning. Det senaste året har det

”FÖR NÅGRA ÅR SEDAN KUNDE VI UNDER EN TUR FÅ NÅGRA HUNDRA KILO STRÖMMING. DET SENASTE ÅRET HAR DET STÖRTDYKT.”

– DICK TILLBERG,
Småskalig yrkesfiskare från Grisslehamn.

stört dykt till några kilo, fast man lägger upp till 1000 meter garn. Det är tragiskt och det är klart att det är påverkat av industrifisket, det säger alla jag har talat med, säger han och fortsätter.

– Man kan inte skövla haven hur länge som helst utan konsekvenser.

Henrik Svedäng, fiskeribiolog och docent i marin ekologi vid Östersjöcentrum, menar dock att man inte enbart kan beskylla de storskaliga pelagiska yrkesfiskarna för hur det ser ut. Även om de under lång tid skickligt har lobbyarbetat för sin sak, är de likväl bara aktörer i ett större spel där besluten har tagits på högre ort.

– Det är ju politikerna som har premierat den storskaliga industrin framför den småskaliga. I detta har man utgått från modellen om maximalt

uttag av biomassa. Men det är en skör modell, för så fort man räknar minsta lilla fel kan det hända att man överfiskar.

Svedäng nämner att han ur miljösynpunkt är förundrad över att det pelagiska yrkesfisket inte setts över mer.

– Det finns många andra statliga uppdrag som har handlat om att rena utsläppen och minska avtrycken från jordbruket och skogsindustrin, som har kostat miljarder. Samtidigt får den här jättelilla industrin, som inte betyder någonting för Sveriges ekonomi, bara fortsätta att tuffa på.

Svedäng menar att en av anledningarna till varför yrkesfisket så länge översetts är för att en hätsk debatt mellan fiskets olika ringhörnor ofta skymmer de viktiga frågorna.

– Det är få inom det här fältet som kan allt. Många älskar att slå varandra på fingrarna om man har missat någon detalj, och så fastnar man där, i detaljerna. Det är definitivt en bidragande orsak till att vi inte kommer fram till en vidare diskussion kring vad vi vill ha för fiske nu och framåt.

För Baltic Waters 2030:s Konrad Stralka, får det svenska yrkesfisket honom att tänka på begreppet regulatory capture från nationalekonomin. Uttrycket visar hur ett helt land kan förlora kontrollen över ett litet nischområde med en stark lobby. Helst ska det vara en fråga som skattebetalare känner ett totalt ointresse för att engagera sig i, och som det krävs en enorm kunskap för att förstå. Då, menar Stralka, finns det ingen som kan sätta emot.

– Det svenska pelagiska yrkesfisket är ett bra exempel på regulatory capture. Det är fullt av smarta snubbar som lyckats hålla sig i de bakre rummen, och vars kunskap inom ämnet ingen – eller i alla fall få – sällan vågar ifrågasätta. ©

MARCUS LUNDBLAD-JOONS | är journalist. Han tycker att den bästa dokumentär som har gjorts om matfisk är Jiro drömmar om sushi.

FREDRIK TJERNSTRÖM | är illustratör. Han hoppas att han kan äta torsk från Östersjön även när han är gammal.